

УДК 619(091)(477.41)

ДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНОЇ СПРАВИ ТВАРИН НА КИЇВЩИНІ

Стегней М.М., к.вет.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Анотація. На підставі комплексного аналізу архівних матеріалів і періодичної преси досліджено і проаналізовано стан лікувальної справи на Київщині з часу надання допомоги тварині людиною до нині. Встановлено, що організована ветеринарна служба на Київщині починається з кінця XIX ст.

Ключові слова. Лікувальна справа, ветеринарна справа, ветеринарний лікар, ветеринарна мережа, ветеринарна дільниця, ветеринарний пункт.

Актуальність проблеми. Вивчаючи історію певної галузі науки, ми обов'язково звертаємось до першоджерел, які дають нам невичерпні дані стосовно її виникнення. Особливо це стосується історії ветеринарної медицини, а саме зародження лікувальної справи тварин. Адже, тривалий час ветеринарна служба підпорядковувалась медичному департаменту і лише у циркулярі Міністерства внутрішніх справ Росії (від 01.06.1899 р.) зазначено, що медичні лікарі звільняються від виконання обов'язків по ветеринарній частині, так як чисельність ветеринарного персоналу дозволяла виконувати їх обов'язки.

Початок історії ветеринарної медицини не має точної дати. Не можна назвати перший випадок надання допомоги тварині людиною. Зародження ветеринарної медицини своїм корінням сягає того часу, коли людина приручала диких тварин. Саме співчуття були тим імпульсом, що зумовив людину прийти на допомогу тваринам і дибитися того, щоб зменшити їх страждання.

Ветеринарна медицина тривалий час не виділялась у самостійну науку, внаслідок чого найбільші представники стародавності займалися не лише лікуванням людей, але й тварин. Проте, з часом стали з'являтися вчені, які виключно займалися вивченням захворювань тварин і надавали їм лікувальну допомогу.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували видання періодичної преси відділу стародруків бібліотеки ім. В.І. Вернадського, матеріали Державного архіву м. Києва та Державного архіву Київської області. У процесі роботи використано хронологічний та системний методи досліджень.

Результати дослідження. З часу приручення і господарського використання тварин, з'явилась і необхідність в наданні їм лікувальної допомоги. Лікувальними навичками володіли ще перші стародавні племена – скіфи і сармати, що населяли територію України II тисячоліття до н.е. – перша половина I тисячоліття н.е. Скіфи природжені стрільки-лучники, що оселились на землях, що простягнулась від Чорного моря до Балтики і до Уральських гір. Скіфи займалися землеробством, рибальством і торгівлею з сусідніми країнами. В той же час вони були прекрасними ремісниками. Скіфи прийшли в Україну не виганяли ні кіммерійців ні інших племен, як про це писав Геродот. Вони лише завоювали країну і залишили культуру далеких предків (аріїв), хоча і привнесли елементи культури інших народів. Скіфи продовжували традиції арійської (трипільської) міфології в образах фантастичного звіриного стилю – це образ матері-богині, пастуха Геракла, одноокого циклопа, культурного бика, кабана, коня тощо [1].

Велику роль в історії медицини, і зокрема ветеринарної медицини зіграв Києво-Печерський монастир (XI ст.), який до того часу був першим університетом. Іноки Печерського монастиря прийшли з Афінської гори, де при монастирі була організована „больница больных ради” і принесли з собою лікарські знання. Серед подвижників Печерського монастиря особливу лікувальну здібність мали Антоній преподобний, Доміан, агапіт печерський, Пімен Постнік та ін.

Антонія називали „пречудным врачом”, який особисто обходив хворих, яких лікував давав їм „вкушать” лікарське зілля. Антоній з особливою любов'ю відносився до простих людей.

Агапіт лікував монастирську братію і мирних людей, що звертались до нього по допомогу. Агапіт застосовував відвари із різних трав і коріння. Як знезаражуючий засіб використовували полин, богульник. В „Києво-Печерському патрику ” згадуються сена і ремень, які застосовували як послаблюючий засіб. Особливий „авторитет” мали часник і цибуля, які мали здатність регенерувати шкіру при опіках, пораненнях тощо.

У середині XI ст. у м. Києві був гурт людей, обізнаних з латинською літературою. Лаврентівський літопис повідомляє, що Клим Смолетич був знайомий з Гомером, Аристотелем, Платоном [2].

З іноземної літератури вони одержували доні про розвиток медицини та ветеринарії з інших країн. Найпершими літературними джерелами серед широких верств були релігійні апокрифи, які у Київську Русь проникли через Болгарію. З Візантії до Київської Русі потрапив збірник медицини Орібазія з Пергама (326-403 pp.), який виклав „Сінопсис” із 72 книг.

Лікарі Київської Русі були добре знайомі як з місцевими способами лікування, так і з іноземними, про які дізнавалися перебуваючи в інших країнах.

У Київській Русі одночасно існували два типи лікарів: народний (світський лікар емпірик) і лікар священик. Лікарі емпірики обслуговували князівські дружини. Патерик (літопис Києво-Печерського монастиря XI-XII ст.) містить відомості про появу у монастирях своїх лікарів і визнання світських лікарів.

На той час лікарі застосовували багато раціональних лікувальних засобів: сиру печінку тріски для лікування очних захворювань, дьоготь – для лікування корости, цибулю, часник, редьку тощо.

У продовж століть прослідковується розвиток лікувальної справи на Київщині, землі якої були не лише центром історичних подій, а й центром розвитку освіти і науки. Проте лише у кінці XIX ст. відмічається значне збільшення чисельності ветеринарного персоналу. До збільшення їх кількості спонукала складна епізоотична ситуація на Київщині. На землях Київщини завжди було значне поголів'я тварин. За даними Центрального статистичного комітету (1882 р.) у Київській губернії нараховувалось 62456 голів великої рогатої худоби [3]. Лише у м. Києві нараховувалося 4031 голів дійних корів, 189 бичків та 350 телят.

Протягом багатьох років на Київщині кінця XIX – початку XX ст. ветеринарним персоналом реєструвалося більше 30 захворювань епізоотичного характеру. Найбільш часто проявлялися і завдавали значних економічних збитків такі захворювання як сибірка коней і великої рогатої худоби, ящур, сап тощо.

Слід зазначити, що до 1882 р на всю Київську губернію було 4 ветеринарних лікарів (2 губернські і 2 для сільського населення) [4]. Губернські ветеринарні лікарі займалися переважно організаторської справою. Така кількість ветеринарних лікарів на всю губернію із досить значною територією була недостатньою. Розвиток і поширення епізоотій спонукав губернську управу працювати над покращанням ветеринарної справи у губернії і у 1882 році були призначені урядові ветеринарні лікарі по одному у кожен повіт (всього 12). Згодом (1884 р.) були призначені ветеринарні стражники (60 чол.), які за своїми обов'язками нагадували нинішніх ветеринарних санітарів, а у 1894 році були відкриті посади ветеринарних фельдшерів (по 2 на повіт (24). Збільшення чисельності ветеринарного персоналу у губернії дозволяло їм з успіхом застосовувати спеціальні заходи боротьби з інфекційними захворюваннями і у 1888 р. вперше у губернії проведено щеплення великої рогатої худоби і коней від сибірки. Щеплення тварин від сибірки давало позитивні результати [5].

З часу відкриття малеїну Кальнингом і Гальманом (18991 р.) майже по всіх губерніях Росії проводилася малеїнізація коней. Лише у 1894 р. у Київській губернії проведено малеїнізацію 122 коней. Ряд ветеринарних фахівців Київщини [6]. На той час фахівці ще не розуміли цього прекрасного діагностика, який і нині використовується.

На початку XX ст. (1907 р.) на Київщині для боротьби з бешихою свиней з успіхом проводили їх щеплення двічі на рік.

У подальші роки на Київщині збільшувалась чисельність ветеринарного персоналу і у 1914 р. їх кількість становила більше 110 осіб. Розширювалася і мережа ветеринарних лікарень і амбулаторій. Наприклад у 1908 р. нараховувалось 25 ветеринарних лікарень і 26 ветеринарно-фельдшерських пунктів [7].

Ветеринарну мережу у м. Києві у 1914 р. представляли: губернський ветеринарний інспектор губернського відділу, молодший губернський лікар, пунктові лікарі, окружне військово-ветеринарне управління, губернський лікар земської управи, ветеринарні лікарі відділу народного здоров'я при канцелярії міської управи, Окружна ветеринарно-бактеріологічна лабораторія Південно-Західного краю МВС, Київський бактеріологічний інститут, Краєвий ветеринарно-бактеріологічний інститут, Південно-Західне товариство ветеринарних лікарів, головна лікарня з клінікою, центральна амбулаторія Київського відділення Російського товариства захисту тварин.

З часу оголошення Української народної республіки (7.11.1917 р.) ветеринарія на Україні становила самостійну організацію, а 30 вересня 1918 р. Гетьман Павло Скоропадський затвердив Закон Ради міністрів „Про передачу ветеринарної справи з Міністерства внутрішніх справ до Міністерства земельних справ”

У післяреволюційний період відбулися адміністративні реформи і у 1922-1926 рр. у Київській губернії діяло 66 дільниць, 62 ветеринарні пункти, 6 діагностичних кабінетів, 2 трихінелоскопічні станції, 61 забійний пункт на яких працювали 96 лікарів і 83 ветеринарних фельдшерів.

Ветеринарна мережа Київщини значно розширилась і у 1976 році у Київській області діяло 25 ветеринарних лікарень, 101 дільниця, 28 аптек, 26 лабораторій, 25 деззагонів на яких працювало 980 ветеринарних лікарів та 1199 ветеринарних фельдшерів.

5 грудня 1996 р. Рада Міністрів України постановила ввести в дію закони України Про внесення змін до Закону України „Про ветеринарну медицину” та „Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину”.

Управління ветеринарної медициною здійснює Головне управління ветеринарної медицини з державною ветеринарною інспекцією Міністерства сільського господарства і продовольства України.

Отже, з моменту зародження лікувальної справи гуманна і ветеринарна медицина розвивалися спільно, і перші знання лікування людини отримувала від тварин. Ветеринарна служба Київщини підпорядковувалась Медичному департаменту. Лише у 1899 р. вийшла з підпорядкування останньому, що і зумовило розширення ветеринарної мережі і подальше підпорядкування ветеринарної медицини різним структурам на державному рівні.

Література

1. Вербицький П.І. Історія ветеринарної медицини України / П.Вербицький, П. Достоевський, С. Рудик. – Київ „Ветінформ”, 2002. – 384 с.
2. Рудик С.К. Коротка історія розвитку ветеринарної медицини України / С.Рудик. – К.: Академія наук вищої школи України, 2001. – 226 с.
3. Слесаревский М.П. К вопросу о развитии молочного скотоводства в Юго-Западном крае / М. Слесаревский // Вестник общественной ветеринарии. – 1895. - №12. – С. 431-434.
4. Василевский П. Положение ветеринарного дела в Киевской губернии / П. Василевский // Вестник общественной ветеринарии. – 1891. - №4. – С. 137-139.
5. Ветеринарная часть // Обзор Киевской губернии за 1898 г. Киев. – 1899. – С. 113-120.
6. Василевский П. Положение ветеринарного дела в Киевской губернии П. Василевский // Вестник общественной ветеринарии. – 1896. - №4. – С. 137-139.
7. Отчет о ветеринарно-санитарном состоянии Киевской губернии за 1908 г. // Ветеринарный врач. – 1910. – № 26. – С. 415-416.

К ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ЛЕЧЕБНОГО ДЕЛА ЖИВОТНЫХ КИЕВЩИНЫ

Стегней Н.М., к.вет.н., доцент

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

Аннотация. На основании комплексного анализа архивных материалов и периодической прессы исследовано и сделан анализ развития лечебного дела Киевщины со времен оказания помощи животным человеком по настоящее время. Встановлено, что организованная ветеринарная служба Киевщины начинается с конца XIX века.

Ключевые слова. Лечебное дело, ветеринарное дело, ветеринарный врач, ветеринарная сеть, ветеринарный участок, ветеринарный пункт.

TO THE HISTORY OF DEVELOPMENT OF MEDICAL ANIMAL TREATMENT AT THE KYIV REGION

Stegney M. M.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Summary. On the base of the complex analysis of archive materials and the periodical press it is researched and the analysis of the development of the medicine in the Kiev region was made. It starts from the times when the animal help has begun and lasts until now. It is stated, that the organized veterinary service of the Kiev region starts from the end of XIX century.

Key words: Medical treatment, Veterinary business, Veterinary doctor, Veterinary network, Veterinary district, Veterinary place.